

Datum
2022-01-13
Vår referens
Malin Martelius
Sekreterare
malin.martelius@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Motion av Magnus Olsson (SD) om att stänga ner källarmoskéerna STK-2020-1666

Sammanfattning

Magnus Olsson (SD) har inkommit med en motion om att stänga ner källarmoskéerna i Malmö. Motionären yrkar att kommunstyrelsen får i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder ta fram en kartläggning som i enlighet med motionens intentioner beskriver lägesbilden i Malmö, att kommunstyrelsen i samarbete med berörda nämnder utreder hur källarmoskéer kan stängas ner genom kommunala åtgärder och i samarbete med privata aktörer samt att kommunstyrelsen och andra berörda nämnder i enlighet med motionens intentioner verkar för att stänga ner Malmös källarmoskéer genom kommunala åtgärder och i samarbete med privata aktörer. I beredningen av ärendet har arbetsmarknads- och socialnämnden, fritidsnämnden och miljönämnden yttrat sig. Förslaget är att motionen avslås.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

1. Kommunfullmäktige avslår Magnus Olssons (SD) motion om att stänga ner källarmoskéerna.

Beslutsunderlag

- Motion av Magnus Olsson (SD) om att stänga ner källarmoskéerna
- Remissvar från miljönämnden
- Miljönämnden beslut 210824 § 130
- Remissvar från arbetsmarknads- och socialnämnden
- Arbetsmarknads- och socialnämnden beslut 210826 § 248 med Reservation (SD)
- Remissvar från fritidsnämnden
- Fritidsnämnden beslut 210826 § 135 med muntlig Reservation (SD)
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 220124 Motion av Magnus Olsson (SD) om att stänga ner källarmoskéerna i Malmö

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2022-01-24
Kommunstyrelsen 2022-02-09
Kommunfullmäktige 2022-03-03

Beslutet skickas till

Motionären
Arbetsmarknads- och socialnämnden
Miljönämnden
Fritidsnämnden

Ärendet

Magnus Olsson (SD) har inkommit med en motion om att stänga ner källarmoskéerna i Malmö. I motionen hänvisas till en rapport från 2009 (CATS, FHS), ”Hot mot demokrati och värdegrund – en lägesbild från Malmö”, den så kallade Rosengårdsrapporten. Motionären skriver att ”Med tanke på Socialdemokraternas ovilja att bekämpa islamismen och extremismen i Malmö har situationen troligen förvärrats”. Motionären menar vidare att källarmoskéer inte på något sätt är en positiv kraft utan utgör ”skolor för radikaliserings och hat”. Motionären nämner kommunal tillsyn som önskad åtgärd: ”Det är genom sådana riktade tillsyn som Malmö stad har lyckats stänga ner andra oönskade verksamheter, trots att det inte är kommunens uppgift att bekämpa kriminalitet.” Motionären menar att källarmoskéer troligen verkar för att sprida värderingar som ifrågasätter det demokratiska samhället och ställer upp tre yrkanden för kommunfullmäktige att besluta om:

- Att kommunstyrelsen får i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder ta fram en kartläggning som i enlighet med motionens intentioner beskriver lägesbilden i Malmö.
- Att kommunstyrelsen i samarbete med berörda nämnder utreder hur källarmoskéer kan stängas ner genom kommunala åtgärder och i samarbete med privata aktörer.
- Att kommunstyrelsen och andra berörda nämnder i enlighet med motionens intentioner verkar för att stänga ner Malmös källarmoskéer genom kommunala åtgärder och i samarbete med privata aktörer.

I ärendets beredning har arbetsmarknads- och socialnämnden, fritidsnämnden och miljönämnden getts möjlighet att yttra sig.

Remissinstansernas yttranden**Arbetsmarknads- och socialnämnden**

Arbetsmarknads- och socialnämnden anser att framväxten av våldsbejakande extremism är oroväckande. Radikalisering, hat och antidemokratiska tendenser måste motarbetas. Arbetsmarknads- och socialnämnden anser att våldsbejakande extremism utgör problem för säkerheten och för demokratin. Våldsbejakande extremism är också ett socialt problem för de individer som är inblandade.

Nämndens arbete inom våldsbejakande extremism är inriktat på stödjande insatser till individer som involverats i våldsbejakande extremism och deras anhöriga samt på förebyggande och tidiga insatser i samverkan med skola och polis. Genom verksamheten Plattform Malmö ges konsultation via en stödtelefon. Syftet med stödtelefonen är att stödja den som är på väg in i eller redan har dragits in i en våldsbejakande, extremistisk rörelse samt anhöriga till dessa personer. Stödtelefonen riktar sig också till yrkesverksamma som möter individer i dessa målgrupper. Nämnden samverkar med Polisen och med Malmö stads nämnder i de fall extremism upptäcks.

Nämndens möjlighet att ingripa genom att stänga ner lokaler för att de är olämpliga eller för att det förekommer antidemokratisk verksamhet är begränsad till situationer där lokalen ägs eller subventioneras av nämnden eller där föreningen erhåller bidrag från nämnden. Malmö stads riktlinjer för stöd och bidrag till idéburen sektor ska säkerställa att den verksamhet som får stöd är i överensstämmelse med de demokratiska värderingar som Malmö stad står för. Av riktlinjerna framgår att Malmö stad om skäl föreligger kan inleda utredning om att stoppa och återkräva bidraget.

Arbetsmarknads- och socialnämnden leder också samordningsteamet i Malmö stad. Teamet samlar 20 tjänstepersoner som möter unga. De medverkande kommer från stadens samtliga verksamhetsgrenar samt från polis, psykiatri och kriminalvård. Teamet verkar för att höja medvetenheten om förekomsten av våldsbejakande extremism, öka kunskapen hos relevanta yrkesgrupper och bredda kontaktytorna mellan stadens förvaltningar.

Religionsfriheten stipuleras i regeringsformen, i Europakonventionen och i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Religions- och trosfrihet innebär att var och en har rätt att bestämma över sin religiösa övertygelse och hur de utövar sin religion. Det innebär inte, vilket motionären också påtalar, en rätt att predika hat eller propagera för en ändrad samhällsordning genom våldsamma metoder. Staten kan inskränka på religionsfriheten med hänsyn till den allmänna säkerheten, upprätthållandet av allmän ordning, skyddandet av hälsa eller moral eller andra personers fri- och rättigheter.

Nedan följer nämndens övervägande avseende motionens yrkanden.

Att kommunstyrelsen får i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder ta fram en kartläggning som i enlighet med motionens intentioner beskriver lägesbilden i Malmö.

Arbetsmarknads- och socialnämnden menar att det är svårt att bedöma sambandet mellan förekomsten av det som i motionen beskrivs som källarmoskéer och framväxten av våldsbejakande extremism. Nämnden anser att det i första hand åligger Polisen och Säkerhetspolisen att göra denna typ av bedömning.

Radikalisering och våldsbejakande extremism kan ske på många olika platser och i olika sammanhang. Socialtjänstens arbete behöver i första hand vara inriktat på att förebygga radikalisering hos unga. Detta görs bland annat genom stödjande och förebyggande samtal för att för-söka stärka ungas motståndskraft mot extrema budskap och erbjuda andra vägar till inflytande. Vid behov ska individanpassade insatser kunna erbjudas. Socialtjänstens förebyggande och åtgärdande arbete fortgår oavsett i vilket sammanhang radikaliseringen har skett.

Arbetet mot våldsbejakande extremism sker i nära samverkan med skola och Polisen som en del av socialtjänstens ansvar att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden.

Arbetsmarknads- och socialnämnden ser inte att en kartläggning av Malmö källarmoskéer bidrar till att utveckla nämndens arbete mot våldsbejakande extremism. Nämnden menar vidare att samverkan med trossamfund behöver ses som viktig del i att motverka att våldsbejakande extremism sprids och får fäste i Malmö.

Mot denna bakgrund anser nämnden att motionens yrkande om att ge kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder ta fram en kartläggning som beskriver lägesbilden i Malmö ska avslås.

Arbetsmarknads- och socialnämnden avstår från att ta ställning till det andra och tredje yrkandet eftersom de saknar beröring med nämndens uppdrag och verksamhet. Mot bakgrund av vad som framförts avseende motionens första yrkande anser nämnden emellertid att även motionens tredje yrkande ska avslås.

Sverigedemokraterna anmäler skriftlig reservation.

Fritidsnämnden

Fritidsnämnden anser att verksamheter som bedriver någon form av illegal verksamhet inte ska finnas kvar. Fritidsnämnden arbetar aktivt med demokratifrågor för verksamheterna som får stöd. Eftersom fritidsnämnden inte längre ger bidrag till religiösa verksamheter omfattas nämnden inte längre av uppdraget och föreslår därmed kommunfullmäktige att anse motionen besvarad.

Sverigedemokraterna reserverar sig muntligen mot beslutet.

Miljönämnden

Miljönämnden beskriver i sitt yttrande att nämnden saknar verktyg och lagstöd för att stänga ner en viss typ av verksamhet eller bransch. Att stänga ner verksamhet är inte heller utgångspunkten för tillsyn, vars huvudsyfte är att säkerställa att lagkrav uppfylls utifrån en bedömning i det enskilda fallet. Nedstängning eller förbud av en verksamhet är ett särskilt ingripande åtgärdskrav som endast får krävas när andra skyddsåtgärder inte är möjliga. Förbud eller ned-tängning av en enskild verksamhet utifrån miljönämndens tillsynsansvar är dessutom sällan permanent och gäller endast tills noterade brister kan åtgärdas på tillfredställande sätt. Generellt sett har källarlokalerna en förhöjd risk att ha bristande inomhusmiljö, varför miljönämnden redan prioriterar bostäder och samlingslokaler av alla typer i dessa miljöer.

Enligt reglemente för miljönämnden ansvarar miljönämnden för tillsyn och kontroll enligt miljöbalken, livsmedelslagstiftningen och dess tillhörande föreskrifter. Huvudsyftet med dessa lagar är att skydda människors hälsa och miljö och syftet med förvaltningens tillsyn är att säkerställa att lagstiftningen efterföljs.

Enligt 45§ förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska kommunen ägna särskild uppmärksamhet åt vissa typer av byggnader och lokaler såsom bostäder, skolor, lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds hygienisk behandling (exempelvis tatuering, massage, fotvård) samt samlingslokaler. Samlingslokaler definieras som lokaler där många människor brukar samlas och bör ägnas särskild uppmärksamhet mot bakgrund av de smittorisker som kan hänföras till det faktum att många människor regelbundet befinner sig i en lokal. I beaktning tas också antalet människor som riskerar ökad exponering för eventuella miljö- och hälsoskadliga effekter av vistelsen. Begreppet samlingslokaler är brett och kan innefatta allt från klubbar, föreningslokaler, till religiösa samlingslokaler som motionen i fråga avser.

Viktigt att poängtera är att alla bedömningar som görs i tillsynen genomförs mot bakgrund av den lagstiftning som miljönämnden har tillsynsansvar över. Bedömningarna sker alltid baserat på en helhetsbedömning i det enskilda fallet och alltid efter noggrann avvägning. Vidare tas hänsyn till de specifika förutsättningar såsom lokalens utformning och dess användning. Syftet med tillsyn är inte heller att stänga ner en verksamhet, utan att säkerställa efterlevnad av lagkrav som finns för att skydda människors hälsa och miljö.

Nämnden kan däremot göra bedömningen att prioritera en viss typ av verksamhet eller lokal för riktad tillsyn utifrån indikation om höga risker för negativ miljö - och hälsopåverkan eller förhöjd risk för att lagkrav inte efterföljs inom en viss bransch eller byggnadstyp. Eftersom samlingslokaler omfattar många olika typer av lokaler och verksamheter är prioriteringar inom området nödvändiga. Prioritering utförs genom att agera på inkomna klagomål, genom inventering av fastigheter samt genom erfarenheter från andra myndigheter.

Sammanfattningsvis anser miljönämnden att samlingslokaler i källarlokalerna generellt sett har en förhöjd risk i bristande fysisk miljö. Mot bakgrund av detta prioriteras redan tillsyn av källarlokalerna i viss utsträckning inom Tryggare Malmö, inom den myndighetsgemensamma tillsynen. Utgångspunkten för tillsynen är dock inte att stänga ner en specifik verksamhetstyp eller bransch, men att kontrollera att lagstiftning efterföljs i syfte att säkra malmöbornas hälsa och säkerhet - utifrån respektive myndighets tillsynsansvar. Utifrån miljönämndens tillsynsansvar kan brister i samlingslokaler ofta åtgärdas genom föreläggande om att vidta åtgärder. När detta inte är möjligt kan sista utväg, i vissa fall, vara att förbjuda verksamheten från att verka i en specifik lokal. Bedömningen är inte generell utan måste alltid utföras utifrån det enskilda fallet.

Miljönämnden föreslår kommunfullmäktige att avslå motionen.

Stadskontorets sammanfattande bedömning och förslag

Stadens verksamheter har samtliga ett demokratiuppdrag och arbetar på samhälls-, grupp- och individnivå med rättighetsfrågor utifrån berörd nämnds reglemente. Stadskontoret instämmer inte i den lägesbild som beskrivs i motionen. Tvärtom menar stadskontoret att den lägesbild som utan faktabaserad grund beskrivs i motionen är problematisk, eftersom den tillskriver en minoritetsgrupp egenskaper som riskerar bidra till att stigmatisera och försvåra den integration eller inkludering som motionären förespråkar som önskvärd.

Stadskontoret inleder den samlade bedömningen av motionens intentioner, med ett utdrag ur 1 kap. 2 § regeringsformen (2010:1408). Utdraget utgör bakgrunden till det därpå följande resonemanget om Magnus Olsson (SD) motion om att stänga ner källarmoskéerna i Malmö:

Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa.

Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Uppfattad lägesbild

Stadskontoret och andra förvaltningar har regelbundet och i olika forum, avstämningar med polisen i Malmö rörande lägesbilden i Malmö. Med lägesbild avses händelser, platser, fenomen, utveckling och tendenser inom en rad områden (brottsutveckling och behov av förebyggande insatser). Som arbetsmarknads- och socialnämnden skriver i sitt yttrande finns ett samordningsteam för frågor som rör våldsbejakande extremism och som träffas en gång i kvartalet, men som vid behov även kan träffas i mindre konstellationer. Den polis som representerar satsningen ”Reducera inhemsk extremism” (REDEX), och som kan ses som en länk mellan polisområdena och säkerhetspolisen, deltar i sammankomsterna. Stadskontoret stämde av motionens innehåll med REDEX-funktionen i juli 2021 och polisens uppfattning är att de flesta religiösa verksamheterna i Malmö har en positiv effekt på lokalsamhället och att den störst växande antidemokratiska gruppen i Region Syd utgörs av högerextrema personer, men att dessa ofta bor och verkar i de mindre kommunerna snarare än i städerna.

I motionen beskrivs enbart en religiös inriktning som tänkt föremål för vidare utredning. I regeringsformen beskrivs hur det allmänna förväntas förhålla sig till minoritetsbegreppen och grundlagsstadgade rättigheter. Detta är viktigt utifrån att det allmänna inte ska diskriminera ”människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person”.

Malmö har ett rikt civilsamhälle, såväl konfessionellt som sekulärt. Civilsamhället utgör viktiga arenor för många malmöbor med skiftande behov och intressen och är ofta belägna i stadens bostadsområden, nära malmöborna, och är viktiga och trygghetsskapande krafter i närsamhället. Malmö stad har de senaste åren såväl arbetat för att stärka samverkan med aktörer i det civila samhället, och utvecklat sitt förvaltnings- och kommunövergripande samverkansarbete för att agera om något inte skulle gå rätt till.

Källarmoskéer

Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) arbetar bland annat med att fördela regeringsmedel till trossamfund på riksnivå (förutom till Svenska kyrkan som uppbar kyrkoskatt). Processen för att bli berättigad statsbidrag följer ett antal kriterier, precis som stadens riktlinjer för till exempel föreningsstöd inom Malmö stad. Till dessa riksförbund finns en rad lokala religiösa samfund knutna, inom en i sin tur, lång rad olika religiösa inriktningar och gemenskaper. SST är mycket väl insatt i Sveriges mångreligiösa karta och för regelbundet samtal för företrädare på rikspanet,

men också med Malmö stad och lokala företrädare för Malmös religiösa samfund.

Det finns samfund på lokal nivå som inte är kopplade till något riksförbund, men det utgör inget hinder för samarbete och samtal mellan SST, staden och andra aktörer. Samtalen kan röra en rad frågor, utöver det teologiska: hållbarhet, tolkning av pandemirestriktioner, rasism, trygghet och säkerhet ur ett religionsfrihetsperspektiv men också utbildningar i bland annat föreningskunskap, brandskydd och jämställdhet. SST arbetar ofta med att förklara och utbilda i demokratiska principer och föreningsdemokratiska skyldigheter för unga och nystartade samfund och föreningar. Det är en del av såväl myndighetens generella demokratiuppdrag, som vid indikation att något inte fungerar som det ska. Arbetet behövs och omfattar alla religiösa inriktningar. Malmö stad deltar om möjligt vid dessa möten och samtal, om samfund i Malmö behöver stöd.

I motionen beskrivs källarmoskéer som problematiska. Stadskontoret ser det som svårt att avgöra huruvida det är placeringen i källarplan eller den religiösa inriktningen som förmodas orsaka de beskrivna antidemokratiska inslagen. I miljönämndens yttrande står att läsa att samlingslokaler belägna i källare kan utgöra en särskild risk för malmöbornas liv och hälsa och att den typen av lokaler därför redan är prioriterade för tillsyn. Däremot skriver miljönämnden i sitt yttrande även att nämnden ”saknar verktyg och lagstöd för att stänga ner en viss typ av verksamhet eller bransch. Detta är inte heller utgångspunkten för tillsyn, vars huvudsyfte är att säkerställa att lagkrav uppfylls utifrån en bedömning i det enskilda fallet. Nedstängning eller förbud av en verksamhet är ett sär-skilt ingripande åtgärdskrav som endast får krävas när andra skyddsåtgärder inte är möjliga”. Att föreslå riktad tillsyn mot en specifik trosinriktning, med en förmodad uppfattning om att ”Källarmoskéer är inget annat än skolor för radikaliserings och hat”, uppfattar stadskontoret skulle gå emot innehållet i regeringsformen där det allmänna har ett särskilt ansvar gentemot minoriteter.

”Rosengårdsrapporten” och nuläge

Motionären hänvisar till rapporten ”*Hot mot demokrati och värdegrund – en lägesbild från Malmö*” (Centrum för asymmetriska hot och terrorismstudier (CATS) vid Försvarshögskolan, 2009). Stadskontoret menar att rapporten också har varit föremål för kritik både avseende metod och innehåll. All rådata från studien saknas eftersom den destruerades när andra forskare begärde att få ta del av den, något som kritiserades av bland annat Justitieombudsmannen¹ (eftersom destrueringen omöjliggör fortsatt granskning). Rapportens innehåll kritiserades också bland annat av dåvarande Säpochefen² och av Lunds universitet³. Kritiken rörde främst att forskarna bedömdes ha gått för långt i sina tolkningar och slutsatser på ett för litet underlag och därmed kan ha bidragit till att överdriva den beskrivna situationen.

Oavsett rapportens kvalitet, ålder och relevans, så har arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism utvecklats snabbt i Sverige och i Malmö under de senaste tio åren. På nationell nivå finns en myndighet som ska stödja kommunerna i sitt arbete mot olika former av våldsbejakande extremism (Center mot våldsbejakande extremism, CVE). I arbetsmarknads- och socialnämnden yttrande står att läsa en del av det som görs i Malmö. Det görs mer än så. Samordningen av arbetet mot våldsbejakande extremism är delat mellan arbetsmarknads- och socialförvaltningen och stadskontoret. Förstnämnda förvaltning arbetar på risk- och individnivå

¹ <https://www.jo.se/PageFiles/1615/704-2009.pdf>

² <https://www.sydsvenskan.se/2009-06-13/sapochefen-sagar-rosengardsrapport?noaccount=true>

³ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/lund-rosengardsrapporten-en-ren-skandal>

och bedriver verksamhet för att höja kunskapen internt och externt om hur radikaliserings och våldsbejakande extremism kan förebyggas som en del av arbetet mot normbrytande, anti-socialt beteende bland framför allt unga. Stadskontoret arbetar med ett samhälls- och demokratiperspektiv på polarisering, hat, hot, rasism och våldsbejakande extremism, i samverkan med myndigheter och civilsamhälle (lokalt, nationellt och internationellt). Bland annat pågår en pilotsatsning för att förstå och förebygga/arbota mot hat och rasism i digitala miljöer: ”Malmö – trygg och säker digital stad”.

Skolförvaltningarna har inom ramen för pedagogisk inspiration ett uppdrag att stödja skolorna med kunskapshöjande insatser och vid oro för elever, platser och fenomen rörande hat, rasism, destruktiv radikaliserings eller våldsbejakande extremism. Härifrån samverkas med verksamheter inom Plattform Malmö och civilsamhällesaktörer med hög kompetens i frågorna.

Malmö stad och polisen stämmer av lägesbilden när det gäller frågor som rör radikaliserings och extremism systematiskt fyra gånger om året, i samordningsteamet. På indikation och vid behov arbetar delar av teamet med uppkomna frågor eller oro för personer, grupper, fenomen eller platser med tätare frekvens. Stadskontoret menar att ett uppdrag kring kartläggning av specifika delar av civilsamhället inte är motiverat.

Inom ramen för den gemensamma myndighetstillsynen ”Tryggare Malmö” finns vid behov eller på indikation ingångar till Plattform Malmö, till samordningen av arbetet med att förebygga och hantera ekonomisk brottslighet och oegentligheter i välfärden samt till stadens förenings- och bidragsnätverk. Detsamma gäller trygghetsskapande och förebyggande arbete inom ramen för till exempel Communities that care (CTC⁴) eller det centrala kristödsarbetet.

Det viktiga, inte minst ur effektivitetssynpunkt, är att de preventiva strukturer som finns i staden och de pågående förebyggande insatserna, kan användas för flera syften; för att stärka ett främjande och förebyggande arbete och för att kunna hantera uppkomna situationer eller risker, i samverkan.

Förslaget är att motionen avslås.

Ansvariga

Jonas Rosenkvist Avdelningschef
Magdalena Bondeson Sektionschef
Andreas Norbrant Stadsdirektör

⁴ <https://malmo.se/ctc>